

MOTOVUN I MOTOVUNŠTINA U NOVOME VIJEKU

Slaven BERTOŠA, Pula

U ovom je članku autor analizirao opis Motovuna u djelu Prospera Petronija, a zatim prikazao najpoznatije epizode iz njegove prošlosti od kraja XVI. do početka XIX. stoljeća, vezane za Uskočki rat (1615.–1618.) i brojne differentie, zbog kojih je sve do propasti Mletačke Republike bilo mnogobrojnih napetosti i sukoba. Posebice se osvrnuo na opise Motovunštine u relacijama porečkih biskupa te na podizanje crkava i osnutak župa na ovom području, kao i na iseljenike s motovunskog područja koji su zabilježeni u matičnim knjigama grada Pule (1613.–1817.).

KLJUČNE RIJEČI: *Istra, Motovun, Motovunština, Pula, rani novi vijek, matične knjige, migracije, povijesna demografija, crkvena povijest.*

1. Prošlost Motovuna i Motovunštine od kraja XVI. do kraja XVIII. stoljeća

Motovun je jedno od najpoznatijih mletačkih naselja u unutrašnjosti Istre, a prema starome srednjovjekovnom sustavu, koji je zadržala i *Serenissima*, imao je status kaštela (*Castello di Montona*)¹, te je tako i zabilježen u onodobnim povijesnim vrelima. Od dolaska pod mletačku vlast njime je upravljao podestat.² Taj su gradić, smješten na mjestu gdje se dolina najviše proširuje, na 277 m nadmorske visine³, mnogi istarski horografi – među

¹ Miroslav BERTOŠA, *Istra: Doba Venecije (XVI.–XVIII. stoljeće)*, Pula, 1995., 2. prošireno i dopunjeno izdanje, str. 740.

² Pietro KANDLER, *Notizie storiche di Montona*, Trieste, 1875., str. 277–280.

³ Luigi MORTEANI, *Storia di Montona*, Trieste, 1963., str. 33.

k kojima i Nicolò Manzuoli (1611.)⁴ i Luca da Linda (1655.)⁵ – navodili kao jedno od najzdravijih naselja u Mletačkoj Istri.⁶

Motovun je od Sv. Lovreča udaljen osam milja, a bilo mu je podložno 14 sela. Na istoku je graničio s Pazinom, na sjeveru s Buzetom, Grožnjanom, Završjem i Oprtanjem, na jugu s Porečom.⁷ Sajam se održavao 20. srpnja, na dan sv. Margarete.⁸

De Franceschi navodi da su za Motovun bile vezane mletačke plemićke obitelji Barbo⁹ i Pramperga¹⁰ (tj. Pamperga) te da je u dolini postojao mlin Komarnjak (*Comargnach*)¹¹.

U dolini rijeke Mirne nalazi se Motovunska šuma¹², u doba Venecije najveća u Istri. Ima oblik ipsilona, duga je oko 19 km, a široka 120-1200 m.¹³ Ima površinu od 1347 hektara, a najvećim je dijelom (89 %) hrastova, pri čemu stabla dostižu visinu od 16 m. Da bi se u vrijeme visokoga zimskog vodostaja spriječilo širenje močvara, Mletačka Republika u dolini je dala iskopati 85 km kanala i 38 km opkopa. Radi čuvanja i iskorištavanja šume sagrađen je 21 km javnih i šumskih puteva. Veneciji je šuma puno značila, a 1738. mletački rektor Marc'Antonio Mocenigo nazvao ju je Božjim darom (*un dono ricchissimo di Dio*). Da bi se spriječilo odroni zemlje, 1794. članovi Gospodarsko-književne akademije iz Kopra (*Accademia economico-letteraria di Capodistria*) Nicolò De Belli i Francesco Alessio de' Bocchina predložili su pošumljavanje okolnih brda. Izradili su i plan o gradnji pomoćnih kanala i čišćenju glavnoga riječnog korita, koje se neprestano sužavalo zbog velikih količina blata nanošenoga mnogobrojnim bujičnim potocima koji su se slijevali u Mirnu.¹⁴ Bilo ih je 40, pri čemu je za motovunsko područje najvažniji bio potok Krvar.¹⁵

O šumi se brinulo važno državno tijelo, Savjet deseterice (*Consiglio dei X*), koji je birao posebnog »kapetana za dolinu« (*Capitano della valle*), na vrijeme od pet godina, s time da je tehničkim održavanjem šume rukovodio mletački Arsenal. Kapetan je morao stanovati malo u Motovunu, malo u Grožnjanu i malo u Vižinadi i bez prethodne suglasnosti Savjeta i Arsenala nije se smio udaljiti na više od 15 dana. Na raspolaganju je imao konja za jahanje po dolini. Iako je ovisio o Savjetu deseterice i Arsenalu, svako uništavanje šume morao je prijaviti motovunskom podestatu, koji se bavio presudama. Pravna pitanja oko šume sebi su željeli uzeti u jurisdikciju i rašporski kapetani. No, 1628. Savjet deseterice stvorio

⁴ Nicolò MANZUOLI, »Descrizione della Provincia dell'Istria«, *Archeografo Triestino*, vol. III, Trieste, 1831., str. 196; *Stari krajepisi Istre* (zbral in uredil Darko DAROVEC), Koper, 1999., str. 127.

⁵ Lucas de Linden (u Istri poznatiji u talijaniziranom obliku Luca da Linda) bio je poljski političar i državni tajnik. Usp. Luca DA LINDA, »Estratto delle relazioni e descrizioni universali e particolari del mondo«, *Archeografo Triestino*, vol. II, Trieste, 1830., str. 95; *Stari krajepisi, nav. dj.*, str. 146–147.

⁶ M. BERTOŠA, *Istra: Doba Venecije, nav. dj.*, str. 686.

⁷ Giacomo Filippo TOM(M)ASINI, »De' Commentarj storici-geografici della Provincia dell'Istria«, *Archeografo Triestino*, vol. IV, Trieste, 1837., str. 415.

⁸ N. MANZUOLI, *nav. čl.*, str. 196.

⁹ Camillo DE FRANCESCHI, »Storia documentata della Contea di Pisino«, *Atti e memorie della Società Istriana* (dalje: *AMSI*), n. s., vol. X.–XII., Venezia, 1963., str. 221.

¹⁰ *Isto*, str. 249.

¹¹ *Isto*, str. 248.

¹² Usp. Giovanni NETTO, »Vicende dell'ultimo capitano veneto del Bosco di Montona«, *AMSI*, n. s., vol. XV, Venezia, 1967., str. 131–148.

¹³ L. MORTEANI, *Storia di Montona, nav. dj.*, str. 167.

¹⁴ L. PAPO, *Montona*, Padova, 1974., str. 195–197.

¹⁵ *Rakotule: od Močitada do Krvara* (urednik Ante BARTOLIĆ), Pazin, 2000., str. 85–88.

je tijelo od dva nobila nazvano »Poslanici za Motovunsku dolinu i šumu« (*Deputati sopra la valle e bosco di Montona*), nakon čega su se sve do 1786. ingerencije miješale. Padom Mletačke Republike 1797. šuma postaje vlasništvo austrijske države.¹⁶

Područje Motovunske doline bilo je podložno posebnom režimu i za njega su vrijedila posebna pravila. Tako je, primjerice, bilo strogo zabranjeno rijeku i kanale prelaziti s domaćim životinjama, a šumu se smjelo prijeći samo na uzvišenju sa zapadne strane (tzv. *levade maestre*). Vlasnici mlinova morali su se brinuti o livadama i čistiti kanale. Okolne općine bile su dužne održavati ceste, posebice prilaz luci Baštiji. U dolini nije bilo dopušteno ložiti vatru, a najstrože se zabranjivala nekontrolirana sječa stabala.¹⁷

Razvoju trgovine na Motovunštini svakako je pogodovala blizina rijeke Mirne i luke Baštije, koja se nalazila zapadno od Ponte Portona.¹⁸ Na području Livada nalazilo se raskrižje puteva koji su povezivali Trst s Motovunom i Poreč s Buzetom. Tu se pretovarivala roba pristigla kopnenim i riječnim putem.¹⁹

O broju žitelja Motovuna i okolice doznaje se iz itinerara koji su nakon obilaska Istre 1554. sastavili mletački sindici Geronimo Bragadin, Geronimo Lando i Daniele Morosini. Motovun je tada imao 1793, a teritorij pod njegovom jurisdikcijom 2470 žitelja. Na čitavom je području, dakle, ukupno bilo 4263 stanovnika, od toga 300 morlačkih obitelji (*fameie de murlachi*).²⁰

U popisu motovunskih sela Kandler navodi sljedeći broj žitelja: Višnjani 700, Novaki 600, Bačva 500, Karobjba 600, Kaldir 400, Zamask 160, Sv. Ivan od Šterne 800, Muntrilj 500, Rakotule 400, Labinci 500, Sv. Vital 500, Brkač 200 i Sv. Mihovil pod Zemljom 10 stanovnika.²¹

1.1. Opis Motovunštine

Motovun i njegovo područje u svojem znamenitom djelu (*Memorie sacre e profane dell'Istria*, napisanom god. 1681., a objelodanjenom 1968.) – detaljno opisuje tršćanski liječnik i horograf Prospero Petronio. Prema njegovim podacima Motovun je od Oprtlja udaljen tri milje. Pripada Porečkoj biskupiji (*Diocese Parentina*), a smješten je na vrhu brda. Do njegova se kaštela dolazi kroz dva naselja (*Gradiciolo* i *Borgo grande*) koja postoje na obroncima i kroz koja vodi cesta.

Na ulazu u kaštel nalazi se trg, na kojem je smještena velika i duboka cisterna. Tu je i stara podestatova palača (*Palazzo del Podestà*), blizu koje se nalaze topovi i drugo oružje. Ispod Motovuna postoji izvor vode, na kojem se opskrbljuje svih 50 kuća. Taj se predio naziva *Borgo delle Fontanelle*.²²

¹⁶ L. MORTEANI, *Storia di Montona*, nav. dj., str. 177–179.

¹⁷ *Isto*, str. 182–183.

¹⁸ *Rakotule*, nav. dj., str. 44.

¹⁹ Miroslav BERTOŠA, »Arhivsko iščitavanje toponima. Dva istarska primjera: Livade i Rušnjak«, *Folia onomastica Croatica*, knj. 10, Zagreb, 2001., str. 24.

²⁰ Miroslav BERTOŠA, »Istarski fragmenti itinerara mletačkih sindika iz 1554. godine«, *VHARP*, sv. XVII., Rijeka, 1972., str. 43–44.

²¹ P. KANDLER, *Notizie storiche di Montona*, nav. dj., str. 245.

²² Prospero PETRONIO, *Memorie sacre e profane dell'Istria*, Trieste, 1968., str. 391.

Župna crkva moderno je zdanje, ponovno sagrađeno 1600. godine od rovinjskog kamena. Ima sedam lijepo ukrašenih oltara i dvije sakristije. Od vrijednog inventara valja spomenuti zlatni kalež te dvije relikvije sv. Stjepana, zaštitnika mjesta. U Motovunu postoji četiri kanonika i jedan župnik, kojega bira Savjet, a potvrđuje biskup.

Na tom je području zrak čist (*bonissima aria*), a teritorij plodan (*territorio fertile*), posebice u dolini. Zato je u Motovunu živjelo mnogo plemića: nekoć su tu živjele obitelji Scampicchio²³, Pamperga (tj. Pamperga), Mauroceno, Momizolo, Nicolais, Malaspina, Goia, Romagnino itd., a sada još postoje obitelji Polesini, Barbo, Farina itd.²⁴

Nekada je Motovun akvilejskom patrijarhu plaćao 35 srebrnih maraka (*marche d'argento*) godišnjeg tributa. No 1278., doznajući da se Poreč predao Veneciji, odlučio je učiniti isto.²⁵ Kaštel ima svoj statut (*Statuto municipale*), a dobiva velike prihode od raznih daća (*datii*), desetina za vino, žito, mlinove, najam šuma, livada, zakupa i sl.²⁶

Plaća liječnika (*medico*), kirurga (*cirugico*), specijala (*speciale*), učitelja (*precettore*), svirača orgulja (*organista*), oružara (*monitionero*), suce (*giudici*) i javne službenike (*agenti publici*). Mletački rektor zajedno sa sucima odobrava pojedine daće i gradske prihode. Nijedan se proces ne može obaviti bez suca ili nekog drugog člana Savjeta.

Osim sudaca, koji se biraju svaka četiri mjeseca, Savjet odlučuje i o imenovanju drugih službenika, koji su se, primjerice, brinuli o zdravlju (*signori alla sanità*), mjerama (*giustieri*), nizu općinskih poslova (*avocati di comùn*)²⁷, bratovštinama (*governatori*), oporukama (*esecutori de' testamenti*), fontiku (*fonticaro*), otvaranju i zatvaranju gradskih vrata (*contestabili*) itd.²⁸

Motovunskom su se podestatu plaćali mnogobrojni porezi, od kojih su bili oslobođeni župani (*zuppani*), požupi (*pozuppi*), udovice (*vedove*), muške glave obitelji starije od 18 godina (*capo di famiglia maschio non è parimenti tenuto a questo censo, che terminati gl'anni 18*) te novodoseljeni seljaci u prve tri godine stanovanja (*contadini che da altri luoghi vengono ad habitar 'l Territorio per anni tre*).

²³ Ovu lozu spominje i Gregorio De TOTTO, »Il patriziato di Capodistria«, *AMSI*, vol. XLIX, Pola, 1939., str. 137.

²⁴ P. PETRONIO, *Memorie, nav. dj.*, str. 392.

²⁵ N. MANZUOLI i L. DA LINDA navode da se to dogodilo 1276. (usp. *nav. čl.*).

²⁶ P. PETRONIO, *Memorie, nav. dj.*, str. 393.

²⁷ U Veneciji su postojali tzv. *Avogadori di Comùn*, magistratura za koju nije poznato kad je točno osnovana, a koja je najranije zabilježena u XII. stoljeću. Najprije se bavila čuvanjem komunalnih dobara i donošenjem odluka u parnicama između fiska i privatnih osoba, a zatim je u njezinu nadležnost ušlo sve što se ticalo zaštite i čuvanja zakona i prava države. Od 1264. bavila se pitanjem tužbi protiv osuda na smrt, zatvor ili progonoštvu izrečenih od strane državne vlasti. *Avogadori di Comùn* bili su javni tužitelji u svim savjetima i imali su pravo podignuti tužbu čak i protiv samih savjetnika; nadgledali su rad magistrata i utjerivali zakonom predviđene novčane kazne. Imali su pravo istrage u slučaju kada lokalna vlast nije poštivala zapovijedi one središnje. Pripremali su parnice za priznavanje državljanstva i primanja na one dužnosti za koje se tražilo određeno obiteljsko stanje. Postojala su tri službena *avogadora*, ali su se u izvanrednim prilikama – primjerice za analizu računa pojedinaca koji su tijekom ratova koristili državne novce – birala dodatna dva. *Avogadori* su se u početku birali na godinu dana, a od 1314. na 16 mjeseci (Andrea DA MOSTO, *Archivio di Stato di Venezia. Indice generale, storico, descrittivo ed analitico con il concorso dei funzionari dell'Archivio per autorizzazione speciale del Ministero dell'Interno del Regno d'Italia al »Collegium Annalium Istitutorum de Urbe Roma«*, Tomo I: *Archivi dell'amministrazione centrale della Repubblica Veneta e archivi notarili*, Roma, 1937., str. 68–69).

²⁸ P. PETRONIO, *nav. dj.*, str. 394.

Uz kaštel Motovun, na Motovunštini – veli Petronio – postoji niz sela: dobro naseljeni Višnjan (*Visignan*), Bačva (*Mon delle Botte*), Sv. Mihovil (*S. Michel*), Labinci / Sv. Nedelja (*Santa Domeniga*), Kazal (*Casal*)²⁹, Tićan (*Tizzan*), Kaldir (*Caldier*), Zamask (*Zumesco*), (Motovunski) Novaki (*Novachi*), Karojba (*Caroiba*), Muntrilj (*Montreco*), Sv. Ivan od Šterne (*S. Zuanne di Sterna*), Sv. Vital (*S. Vidal*), Brkač (*S. Pancratico*), Rakotule (*Racotole*), Rapavel (*Rappavel*), Cerion (*Cirion*) te *Planigo* i *Petrinechii*.³⁰

Za selo Sv. Ivan od Šterne, nekadašnji posjed obitelji Scampicchio, Petronio navodi da mu ime potječe od velike cisterne koja još uvijek postoji u blizini crkve, iako je u lošem stanju, kao i građevine oko nje (*dal tempo rovinata, come sono anco i vicini edificii dirupati*).

U selu Brkaču (*Villa di S. Brancatio ò sia S. Pancratico*), koje se nalazi nedaleko od Motovuna, prije četvrt stoljeća pronađena je grobnica u kojoj se nalazilo tijelo čovjeka-diva, koje se, nakon otvaranja, pretvorilo u prah (*già 25 anni fù trovato una sepultura spaventosa con un Corpo di smisurata grandezza che si risolvè in polvere*).³¹

Petronio iznosi pretpostavku da su se istarski kraljevi pokapali ili u blizini obale ili na vrhovima brda, pa vjeruje da je i Motovun jedan od tih lokaliteta (*Tumulo dei Rè dell'Istria*). Smatra ga najljepšim mjestom u Istri (*il più bel luogo della Provintia*).

Motovunsko je područje jedno od najplodnijih dijelova Istre. Ima tu žitarica, ulja, dobrog vina te mnogo vrsta voća, a posebice su kvalitetni lješnjaci (*Avellane ò Noselle*). Zbog nemara i nebrige proizvodnja je sada slabija.

Prema izvješću iz 1645. na motovunskom je području (*Territorio di Montona*) živjelo 8000 ljudi. Na njemu postoji opatija sv. Mihovila pod zemljom (*S. Michiel sotto Terra*), sv. Dionizija, Geltrude i Petronile, koje imaju vlastitu bratovštinu. Postoji i samostan sv. Elizabete, sada vezan za porečkog biskupa.

Između Motovuna i Pazinske knežije često su izbijali granični sukobi, koji traju već oko 250 godina. Na to su područje više puta dolazili posebni povjerenici, mletački i austrijski (*Inviati Veneti e Cesarei*), među kojima i znameniti humanist Enea Silvio Piccolomini, koji je poslije postao papa. No svi su pokušaji oko pomirbe završili neuspješno.

Pri donošenju tzv. Tridentinske sentencije sudjelovalo je nekoliko pregovarača: carski izaslanik Antonio Opetta i mletački Mattheo de gl'Avocati te posrednik Lodovico Porro; kraljevski kapetan u Duiu Hans (Giovanni) Hoffer, pazinski kapetan Alvisè Mosconi, pazinski vicekapetan Bartul Filipić i motovunski nobil Mattio Goia. Svi zajedno izdali su znamenitu terminaciju kojom je utvrđena granična crta. No i tada je područje Zamaska ostalo sporno, pa se kao takvo (*Territorio contentioso*) izrijekom i navodi u spomenutoj sentenciji. Zapravo se nalazilo unutar mletačkih granica, pa je carski dio porez podestariju morao plaćati u Motovun, a ostala davanja u Pazin. Primjećuje se da seljaci iz Zamaska

²⁹ To su naselje, na brdu južno od izvora Valigaštar, osnovali novi stanovnici, a propalo je krajem 16. stoljeća, vjerojatno u mletačko-austrijskim sukobima (Ante BARTOLIĆ – Just IVETAC, *Valigaštar*, Pazin, 1998., str. 17). Za prikaz knjige usp. Miroslav BERTOŠA, *Istra, Jadran, Sredozemlje. Identiteti i imaginariji*, Zagreb, 2003., str. 223–226.

³⁰ P. PETRONIO, *nav. dj.*, str. 395. O nazivima naselja na Motovunštini usp. P. KANDLER, *Notizie storiche di Montona, nav. dj.*, str. 33–40, i *Cadastre national de l'Istrie: d'après le Recensement du 1er Octobre 1945*, Sušak, 1946., str. 39–74.

³¹ P. PETRONIO, *nav. dj.*, str. 397.

na motovunskoj strani spornog područja siju žitarice ili obrađuju vinograde, a desetinu plaćaju u Motovun. Oni na pazinskoj strani to daju Pazinu. Ako se na spornom području dogodi neki delikt, proces vodi ona strana koja prva primi prijavu.

Oko Zamaska ima mnogo ptica grabljivica (*uccelli di rapina*), najviše jastreba (*astori*), pa mnogi talijanski vladari, poput modenskog i mantovanskog vojvode, šalju svoje ptičare da im ih ulove i donesu.

Petronio navodi vjerovanje da se na mjestu Motovunske doline i šume (*Valle ò Bosco di S. Serenità*) nekad nalazilo more. To je područje pripadalo Motovuncima, koji su ga darovali duždu, pa se sada i naziva Dolinom sv. Marka (*Valle di S. Marco*). Savjet desetorice (*Conseglio de X*) imao je posebnog rektora koji se o njoj brinuo, a nosio je titulu providura za dolinu (*Proveditore sopra la Valle*). Stolovao je u dijelu pretorske palače u Motovunu. Sada o dolini i šumi brinu podestat (*Podestà*), odnosno viceprovidur (*V. proveditore*), i rašporski kapetan (*Capitano di Raspo*). U Motovunu postoji i kapetan s četiri svoja čovjeka (*Capitano con quattro huomini*), koji se na duždev trošak također brinu o dolini. Motovunski teritorij ima i vojnog kapetana (*Capitano d'ordinanze*), pod čijim se zapovjedništvom nalazi 300 vojnika. Danas se u dolini sijeku velika i debela hrastova debbla (*Legni smisurati e grossi di Roveri*), od kojih se prave galije (*Galere*).³²

U njoj ima puno veprova (*cingali*), srna (*caprioli*), a zaluta i poneki medvjed (*qualch' orso*) ili koja druga životinja. Dolinu dijeli rijeka Mirna, u kojoj ima više vrsta riba (*pesci di varie sorti*).

S motovunskog je područja bio čitav niz uglednika (*Cittadini eccellenti*): Barbo i Giovanni Polesini, koparski biskupi; msgr. Simeon Vosich, prvi biskup Patrasa; Stefano Barbo, otac, i Giacomo i Cristoforo, sinovi, znameniti pravnici (*Dottori di Legge*); Francesco Pamperga; braća Fabiano i Valerio Barbi; Camillo Barbo Stariji, nobil (*gentil huomo*); Stefano Diviaco i njegov sin Gerolamo, poznati kancelari (*Cancellieri famosi*) u nekoliko mletačkih gradova; Cristoforo Malaspina, kapetan tzv. *cernida* (crne vojske) iz Motovuna, koji je u mletačko-austrijskom ratu od 1506. do 1509. besplatno služio Veneciji (*senza stipendio in servitio publico*); Spineto Malaspina, njegov sin, veleposlanik u mletačko-austrijskim dogovorima u Trentu, gdje se raspravljalo o točkama sukoba između Motovunaca i Pazinaca, njegovom su zaslugom mnoga uzurpirana područja vraćena Veneciji; Ottavio Polesini, kapetan vojne družine na Kandiji; Benedetto Lucio, prvi kapetan tzv. *ordinanzi* u Motovunu; mnogobrojni pripadnici stare plemićke obitelji Pamperga.³³

U djelima drugih pisaca spominju se još i Francesco Scampicchio; kapetan Marino Barbo; sveučilišni profesor u Padovi Girolamo Polesini; pravnik Cristoforo Barbo³⁴; Francesco Polesini, motovunski kanonik, puljski (1772.–1778.) i porečki (1778.–1819.) biskup³⁵; pravnik Giovanni Paolo Sereno Polesini (rođen 1739.), član Accademie dei Risorti u Koprju, proučavatelj doline rijeke Mirne, a nakon pada Venecije austrijski službenik u Poreču³⁶ itd.

³² Isto, str. 398-399.

³³ Isto, str. 400-401.

³⁴ P. KANDLER, *Notizie storiche di Montona, nav. dj.*, str. 240-243.

³⁵ O Polesiniju usp. Slaven BERTOŠA, *Život i smrt u Puli. Starosjeditelji i doseljenici od XVII. do početka XIX. stoljeća*, Pazin, 2002., str. 297, 446.

³⁶ L. PAPO, *Montona, nav. dj.*, str. 221.

Na koncu Petronio donosi i popis motovunskih građanskih obitelji (*Famiglie di Cittadini della Terra di Montona*), s posebnom oznakom onih koje su izumrle³⁷:

Postojeće obitelji	Izumrle obitelji
Barbi, Corazza, Farina, Colombi	Beni, Vitali, Mauroceni, Manziolo, Mantoa
Bolzani, Pulisini	Amici, Bessini, Medolini, Cina, Nicolais
Capeletti, Talmi, Ravasini	Sovignachi, Malaspina, Romagnino, Lucico
	Fiorini, Bussizzi, Monferrà, Goia
	Pamperga, Scampicchio

1.2. Doba Uskočkog rata

Budući da je kaštel Motovun bio važno uporište na južnoj strani doline rijeke Mirne, mnoge su epizode istarske novovjekovne povijesti vezane upravo za ovo područje.

Kada su početkom XVII. stoljeća zaživjeli planovi o pravljenju katastika, rašporski je kapetan Pietro Bondumier 1612. obišao – između ostaloga – i motovunsko područje. Uočio je da na njemu nema neobrađenog zemljišta pogodnog za kultiviranje, kao niti onih koji uživaju koncesije podijeljene od istarskih providura ili prijašnjih rašporskih kapetana. Čitavo je područje, dakle, bilo obrađeno ili su ga obrađivali njegovi zakoniti i stari vlasnici, pa ne postoje tereni na kojima bi se mogao izraditi katastik.³⁸

Novi rašporski kapetan Francesco de Priuli u svojem izvješću iz 1613. navodi da Camillo Bergami, mjernik na izradi katastika na području Umaga i Novigrada, često boravi u Motovunu, gdje ima kuću.³⁹

Motovunsko je područje – koje je Mlečanima moralo davati 800 vojnika za *črnu vojsku*⁴⁰ – važnu ulogu imalo i tijekom Uskočkog rata (1615.–1618.). Uostalom, i uoči izbijanja toga europskog sukoba, koji je jednu od bojišnica imao upravo u Istri, kaštel je bio važan kao sjedište postrojbi mletačkih *cernida*.⁴¹

Motovunski je podestat Marco Briani 1614. izdao naredbu svim županima u pograničnim selima prema Pazinskoj knežiji da organiziraju straže na brdima i uzvisinama radi otkrivanja kretanja uskoka.⁴²

U prvoj polovini 1616. providur Marco Loredan dao je smjestiti plaćeničku vojsku u mnoga mjesta u Mletačkoj Istri, pa tako i u Motovun i Motovunske Novake, a podijelio je i oružje lokalnom žiteljstvu, prisilivši nadvojvodine snage na privremeno povlačenje.⁴³

³⁷ P. PETRONIO, *nav. dj.*, str. 401.

³⁸ M. BERTOŠA, *Istra: Doba Venecije, nav. dj.*, str. 131.

³⁹ *Isto*, str. 135.

⁴⁰ M. BERTOŠA, *Istra, Jadran, Sredozemlje, nav. dj.*, str. 69.

⁴¹ M. BERTOŠA, *Istra: Doba Venecije, nav. dj.*, str. 320.

⁴² *Isto*, str. 324.

⁴³ *Isto*, str. 333.

Na Uskrs 1616. dogodio se prvi jači napad *Kraljèvac*a na kaštel, nakon kojeg su ga mnogi stanovnici napustili i pobjegli u okolne šume. Tada je napadnuto i selo Karojba te zaselak Badoš (Badavca), u istoimenoj dolini (*Valle di Bados*)⁴⁴, u kojem su se smjestili kolonisti iz Dalmacije. Vatra je brzo uništila drvene kuće pokrivene slamnatim krovom, a stanovništvo je sa stokom pobjeglo u obližnje šume, prebacivši se kasnije na područje Poreča. Spaljeni Badoš više nikad nije obnovljen.⁴⁵

U travnju 1616. napadnuta su i sela Rakotule, Motovunski Novaki i Karojba, u kojima je ubijeno i oteto više seljaka. U svibnju iste godine ponovljen je napad na Motovunske Novake, gdje su *Kraljèvci* htjeli uzeti zvona, no nisu uspjeli, jer ih je podestat Anzolo Falier dao skinuti i odnijeti u Motovun. O tim se događajima doznaje iz opširnog izvješća sastavljenog nakon iskaza Jele Medešić, rođ. Kranjević, austrijske uhode iz Karojbe, koja je uhvaćena i odvedena u Poreč na ispitivanje.⁴⁶

U svibnju 1616. plaćenici iz Motovuna poduzeli su pohod na Kašćergu i Kršiklu, spalivši oba sela. No već u srpnju iste godine seljaci i vojnici iz Pazinske knežije vratili su udarac, provalili na Motovunštinu, gdje su u okolici sela Novaki spalili snopove žita.⁴⁷

Razdoblju Uskočkog rata pripada i Motovunac Giulio Pamperga, koji se nakon osude na progonstvo sklonio u Pazin, nakon čega ga je motovunski podestat Anzolo Falier nagovorio da postane uhoda, obećavši mu ukidanje kazne. Tako je Pamperga, uz pomoć svojega malodobnog sina, u Motovun redovito slao izvješća o stanju u Pazinskoj knežiji i o vijestima koje su iz austrijskih zemalja stizale u nju.⁴⁸

U svibnju 1617. Motovun su opljačkali vojnici znamenitoga generala Baldassara Maradasa, Španjolca u službi Austrije.⁴⁹

Rašporski je kapetan Girolamo Zorzi u svojem izvješću iz 1622. spomenuo da je Motovunska dolina zbog velikih kiša poplavljena i blatnjava, te da je njome prolaženje otežano jer se izlila rijeka Mirna.⁵⁰

Godine 1631. motovunski je podestat Pietro Loredan vladu izvijestio o uhićenju nekoliko poznatih razbojnika, lopova i prognanika: jednoga je osudio na smrt odrubljivanjem glave, a drugoga dao objesiti na vješala.⁵¹

I drugdje na Motovunštini događale su se slične pojave. Spomenuto Loredanovo izvješće navodi činjenicu da je podestat uspio podmititi neke seljake iz Višnjana i na temelju njihovih iskaza uhititi razbojnika Ivana Grubišića iz sela Bačve.⁵²

⁴⁴ Dario ALBERI, *Istria: storia, arte, cultura*, Trieste, 1997., str. 1124.

⁴⁵ Badoš se prvi put spominje u dokumentima rašporskog kapetana Davida Bemba 1552., a sagrađen je vjerojatno između 1522. i 1525. Od Motovuna je bio udaljen šest milja. U njemu se održavao godišnji sajam i smotra *crne vojske*. Čini se da je nakon spaljivanja sela ostala samo crkva (*Chiesa della Madonna di Bados*), bratovština motovunske crkve sv. Roka (Miroslav BERTOŠA, »Jedno selo i ljudska jedinka u ratnome nevremenu: Karojba i seljakinja Jela u Uskočkome ratu (1616)«, u: *Karojba i okolica*, Karojba, 1983., str. 71); ISTI, *Istra: Doba Venecije, nav. dj.*, str. 354.

⁴⁶ Miroslav BERTOŠA, »Jedno selo«, *nav. dj.*, str. 61–74; ISTI, *Istra: Doba Venecije, nav. dj.*, str. 352–366.

⁴⁷ M. BERTOŠA, *Istra: Doba Venecije, nav. dj.*, str. 338.

⁴⁸ *Isto*, str. 346.

⁴⁹ C. DE FRANCESCHI, *Storia documentata, nav. dj.*, str. 95.

⁵⁰ M. BERTOŠA, *Istra: Doba Venecije, nav. dj.*, str. 27.

⁵¹ *Isto*, str. 40–41.

⁵² *Isto*, str. 538.

O posljedicama Uskočkog rata dovoljno govori i odluka motovunskoga gradskog vijeća iz veljače 1632., kojom se potvrđuje da općina ne može vratiti državni dug jer se nalazi u velikoj bijedi »zbog posljedica izazvanih posljednjim ratom«. Bilo je to trinaest i pol godina nakon njegova završetka!⁵³

1.3. Sporne točke mletačko-austrijskih sukoba

Motovunština je u novome vijeku bila poznata i po brojnim nepodijeljenim parcelama, koje su predstavljale sporne točke (lat. *differentie*, tal. *differenze*) u višestoljetnim sukobima između Mletačke Republike i Habsburške Monarhije. Početak graničnih kontroverzi ja sezao je još u doba ratova s akvilejskim patrijarhom, a nastavio se i nakon konačne mletačko-austrijske podjele Istre.⁵⁴

Mletačko-austrijska granica bila je markirana karakterističnim oznakama – križevima, potkovama, kopitima i sl. – koje su najčešće bile urezane u kamenu.⁵⁵ Na Motovunštini je veći broj međaša uočen na potezu od izvora Badavca (Badoš) do izvora Valigaštar, gdje se na kamenim stijenama mogu pronaći urezani križevi.⁵⁶ To je mjesto bilo sastajalište sudionika *karatade*⁵⁷, koji su s njega kretali svojim zapregama prema moru i brodovima koji su čekali teret usidreni uz obalu.⁵⁸

Sporno je bilo područje sela Zamaska, koje je nekada čitavo bilo pod vlašću mletačkog podestata u Motovunu. No Tridentinskom sentencijom iz 1535.⁵⁹ selo je podijeljeno na dva dijela, i to tako da je granična crta prolazila sredinom naselja. Župna se kuća nalazila na području motovunske općine, a kanonička crkva na pazinskoj strani. Od tog vremena Zamask se u dokumentima spominjao s epitetom »Selo Zamask, pola mletačko, pola carsko«. Podjela se odrazila i u nazivima mjesta: imenom »Zamasco« označavao se dio sela pod vlašću pazinskog kneza, a nazivom »Zumesco« dio na mletačkoj strani. Od »pazinskog« je naziva nastalo hrvatsko ime *Zamask*, a od »motovunskog« talijanski oblik *Zumesco*. Neriješeni pravno-politički položaj Zamaska komplicirao je i gospodarsko-pravne odnose i svakodnevni život podanika. Naime, nakon rata Cambraiske lige (1508.–1523.) zamašćanski su *Kraljevci* desetinu davali pazinskom kapetanu, a zamašćanski Benečani porez zvan *podestaria* plaćali su motovunskom rektoru. Novi doseljenici, naseljeni u *differentiama*, polovicu su davali u Pazin, a polovicu u Motovun. Tridentinskom je sentencijom 1535. odlučeno da podestariju u Motovun moraju plaćati i austrijski podanici. No ta se odluka nije poštivala, pa su izbijali stalni sukobi, koje nisu mogli riješiti niti privremeni i prividni sporazumi. Osim toga, gospodarski oblici života na tom području toliko su se ispreplitali da ih granica nije mogla odijeliti u dva posebna političko-pravna sustava. Već su u XVI. stoljeću obje vlasti – pazinski kapetan i motovunski podestat – isticali svoje pravo na ubiranje dijela poreza od

⁵³ *Isto*, str. 405–406.

⁵⁴ *Isto*, str. 478.

⁵⁵ *Isto*, str. 473.

⁵⁶ A. BARTOLIĆ – J. IVETAC, *Valigaštar*, nav. dj., str. 32–33.

⁵⁷ Karatada je naziv za tlaku koja se odnosila na prijevoz iz Motovunske šume hrastovih trupaca za mletački Arsenal i gorivog drva za potrebe prijestolnice (M. BERTOŠA, »Arhivsko iščitavanje«, nav. čl., str. 26).

⁵⁸ A. BARTOLIĆ – J. IVETAC, *Valigaštar*, nav. dj., str. 121.

⁵⁹ P. KANDLER, *Notizie storiche di Montona*, nav. dj., str. 207–210, 212–213.

podanika druge države, unatoč činjenici da je Tridentinskom sentencijom spor bio riješen u korist mletačkog predstavnika. Zajednički posjed, koji je odlukom iz 1535. prepušten i mletačkim i austrijskim Zamaščanima bio je veliki dolac ispod sela, za koji je tada određeno da trajno ostane pašnjak. No pojedine su se parcele već u XVI. stoljeću počele pretvarati u oranice, a 1638. prevladavale su njive zasijane žitaricama. U početku su plodnu dolinu obrađivali starosjedioci Zamaščani, ali je kasnije austrijski nadvojvoda, u težnji da čitavo područje pripoji svojem posjedu, na njega počeo dovoditi koloniste. Tako su 1678. tu zemlju obrađivale 2/3 stranih (nemletačkih) podanika, koji su desetinu plaćali u Pazin, čime je mletačka strana bila višestruko oštećena: smanjio se broj mletačkih podanika koji su koristili zajedničku zemlju, a motovunska općinska blagajna izgubila je dio prihoda od podestarije, koju su novonaseljeni kmetovi plaćali samo pazinskom knezu. Mlečani su optužili austrijske vlasti da kmetovima iz Kašćerge daju na obrađivanje zemlju u Zamaščanskom dolu, pa se uzurpiranjem *differentia* povećavaju gospodarske mogućnosti Kašćerge, koja je za samo nekoliko godina od malog zaselka s desetak kuća postala veliko selo s više od 60 obitelji. Među došljacima bilo je i prebjega iz Mletačke Istre, koji su bili privučeni mogućnošću dobivanja parcela plodne zemlje i bogatih pašnjaka u Zamaščanskom dolu. Prema izvješću mletačkog izaslanika za granična pitanja Raimonda Finija iz 1708., neke obitelji iz Pazinske knežije sjekle su hrastove u šumi u mletačkom dijelu ispod Zamaska, a izrečene im kazne ostaju bez učinka. U XVIII. su stoljeću posljedice takvog stanja već ozbiljno pogađale motovunsku općinu, čiji su se prihodi neprestano smanjivali: 1665. desetinu u Motovun plaćalo je 238 obitelji, a 1717. samo 16!⁶⁰

O sukobima između mletačkog Motovuna i austrijske Kašćerge u novome vijeku doznajemo iz izvješća rašporskog kapetana Andree Valiera iz 1666., koji je pregledao dokumentaciju iz motovunskoga općinskog arhiva i ispitao svjedoke nastanjene u blizini granice. U izvješću je naveo podatak da seljaci iz Kašćerge prelaze preko graničnih oznaka i obrađuju zemljišta ne samo u *differentiama* nego i na mletačkoj strani. Feudalni gospodar Kašćerge širi svoju vlast i nad uzurpiranim posjedima, a iznos desetine koja se plaća motovunskoj općini neprestano se smanjuje. Polovinom 70-ih godina XVII. stoljeća Kašćerga je bila jedna od najspornijih točaka razgraničenja, a neriješeni problemi prilike su učinili još konfliktnijima. Seljaci iz Kašćerge svakodnevno su dovodili velika stada na Motovunštinu. Stoka je pasla po neobrađenoj i obrađenoj zemlji, čak i po njivama zasijanim žitaricama, a također i u šumama u kojima su pastiri sjekli grane i davali ih stoci na brstenje.⁶¹

Slično stanje postojalo je i na području Muntrilja, gdje je najspornija bila muntriljska Finida, prema izvješćima mletačkih rektora smještena na neprijepornome mletačkom području. Na jednoj su se strani nalazili muntriljski komun i motovunski podestat, a na drugoj *Kraljèvci* iz kontrade Brečevac i pazinski kapetan. Sporni lokalitet bila je i kamena lokva zvana Kraljica (*Lago sassoso detto Cralizza*), tzv. *nuova differentia*, koju su – nakon uklanjanja kame-na međaša – otvoreno svojatali podanici pazinskog kneza iz kontrade Brečevac. Koparski podestat i kapetan Niccolò Contarini 1708. došao je u Motovun da bi pregledao sačuvane listine o granici i ispitao svjedoke. U svojem izvješću vladi naveo je napad skupine seljaka

⁶⁰ M. BERTOŠA, *Istra: Doba Venecije, nav. dj.*, str. 478–485.

⁶¹ *Isto*, str. 485–489.

iz Tinjana, koja je dovezla nekoliko kola krcatih kamenjem uzetog s obližnjeg suhozida te ga razbacala po uzoranoj i djelomično zasijanoj njivi, potpuno je uništivši⁶².

Prijepori su u XVII. stoljeću izbijali i oko parcela u blizini lokve Trnovice ili Trnove lokve (*Lago di Ternovizza*), pojilišta stoke koje se nalazilo nedaleko od brda Rušnjaka, na tromeđi Motovuna, Sv. Lovreča i Pazina. Taj lokalitet kao spornu točku spominje i izvješće koparskog fiškala Cristofora Tarsije iz 1750.⁶³

U tom se izvješću navodi da je kod Zamaska započinjala tzv. motovunska granična crta (*linea di Montona*), oko koje i dalje izbijaju žestoki sukobi koji objema stranama nanose golemu štetu. Tada je granica oko Motovunskih Novaka bila mirna i podanici se nisu žalili vlastima. No područje oko Muntrilja bilo je poprište raznih neprijateljstava, jer su se vršila stalna nasilja i posezanja u tuđi teritorij.⁶⁴

1.4. Motovunština u vizitacijama porečkih biskupa

Zanimljive fragmente iz prošlosti Motovuna nalazimo i u apostolskim vizitacijama porečkih biskupa. Naime, baš se za područje Porečke biskupije, koje se prostiralo i u unutrašnjost Istre, sve do Pazinske knežije, sačuvala najcjelovitija serija vizitacija. Porečki biskupi ili njihovi opunomoćeni vizitatori u svojim su ophodima posjećivali mnogobrojne župe, između ostalog i one na motovunskom području (Muntrilj, Motovun, Sv. Ivana od Šterne, Bačvu, Višnjani, Labince, Rakotule, Karojbu, Motovunske Novake, Kaldir i Zamask). Crkva je time nastojala učvrstiti provedbu odluka Tridentskog koncila i vršiti neprestani nadzor nad moralnom disciplinom svećenika, vjernika i cjelokupnog stanovništva na području određene jurisdikcije. Biskup i njegovi pomoćnici (u najvećem broju slučajeva generalni vikari) postavljali su svećenicima i stanovnicima uglavnom uvijek ista pitanja koja su se često odnosila i na detalje iz njihova privatnog života. Valja se zapitati jesu li vizitacije zaista prikazale realnu stranu života nekog mjesta ili pojedinca ili su predstavljale samo ispitivačev subjektivni dojam.⁶⁵

Messer Antonio Barbo iz Motovuna imao je kao priležnicu seljakinju Tonicu Močibob iz Rakotula, koju je 1663. motovunski podestat dao zatvoriti nakon što je optužena zbog »javnog adulterija« i rađanja troje izvanbračne djece.⁶⁶

Zanimljiv je i slučaj kada je vizitator prilikom dolaska u Motovun trebao utvrditi moguću prisutnost vrlo ozloglašanih vještica i vračeva. Tako je 1601. »otkrivena« *strega Mattia de Clebar*, vjerojatno Motovunka koja je liječila dječje gliste.

U Kaldiru je 1657. provedena istraga protiv Ivica Spozara, koji je posjećivao bolesnike, skupljao podatke o njihovoj bolesti, a zatim odlazio na tzv. križišća (raskrižja putova) i po povratku oboljelome donosio vijest da neće umrijeti. Kaldirski je štrigun bio toliko popularan da su se seljaci obraćali najprije njemu, a tek onda župniku.

⁶² *Isto*, str. 489–492.

⁶³ *Isto*, str. 463, 506, 510.

⁶⁴ *Isto*, str. 509.

⁶⁵ *Isto*, str. 715–716.

⁶⁶ M. BERTOŠA, »Biskupske vizitacije kao izvor za društvenu povijest Poreštine u XVII. stoljeću«, *Vjesnik Istarskog arhiva*, sv. 1, Pazin, 1991., str. 79.

Poznat je i slučaj štrige Anice Pincane, zvane Bogovica, iz Sv. Ivana od Šterne, za koju je 1657. doznao i biskup Giovanni Battista Del Giudice. Ona je javno govorila da poznaje prirodu svake bolesti i da je svojim umijećem može izliječiti, a bila je toliko poznata da su joj dolazili ljudi iz Poreča, Rovinja i Kopra. No kada je spomenuti biskup stigao u Sv. Ivan od Šterne i župnika Tomu Stavera pitao za nju, dobio je odgovor da je riječ o »dobroženi, koja se takvim stvarima ne bavi«. ⁶⁷

Poznate su i apostolske vizitacije koje su na području Motovunštine obavili biskupi Cesare Nores (1573.–1579.), Agostino Valier (1579.), Giovanni Battista del Giudice (1644.–1666.), Gaspare Negri (1769.–1770.) i dr. Iz njih doznajemo da su u XVI. stoljeću na Motovunštinu (u Motovun, Višnjan, Karojbu i Novake) stigle luteranske ideje, koje su uspješno uništene. No postoji i spomen na loše stanje pojedinih crkava. Tako je u Muntrilju i Sv. Mihovilu pod Zemljom nedostajalo misala na latinskom, a u Zamasku, Sv. Ivanu od Šterne, Karojbi, Rakotulama, Bačvi, Labincima i Sv. Vitalu crkvene su knjige postojale samo na hrvatskom jeziku. ⁶⁸

1.5. Podizanje crkava i osnutak župa u novom vijeku

Mnogo je crkava na Motovunštini podignuto upravo u novome vijeku, neke od njih na mjestu starijih građevina. Također je osnovan i veći broj župa. ⁶⁹

Župna crkva Gospe Karmelske u Bačvi sagrađena je u XVI. stoljeću, a u njoj se nalazi ugrađena grobnica s glagoljskim natpisom iz 1581. i škropionica na stupu iz 1756.

Crkva sv. Jakova apostola, također u Bačvi, sagrađena je 1628., a u njoj su pronađene zanimljive freske. Istoimena je župa osnovana oko 1653. ⁷⁰

Kapelanijska crkva sv. Pankracija u Brkaču (150 m nadm. vis.) poznata je po glagoljskom natpisu sa stare crkve iz 1602. Inače, do 1585. motovunski je kaptol tamošnjeg kapelana birao svake godine, a zatim je odlukom vizitatora Agostina Valiera on postao doživotan. ⁷¹

Župa sv. Ivana Krstitelja u Kaldiru osnovana je 1550., a župni arhiv postoji od 1726. Istoimena mjesna župna crkva (261 m nadm. vis.) ima tri mramorna oltara, a crkva Presvetog Trojstva glagoljski natpis iz 1594. ⁷²

Župa Svih svetih u Karojbi spominje se u XVI. stoljeću. Župna je crkva sagrađena 1580., a ima zvonik visok 22 m, s tri zvona. Župni arhiv postoji od 1710., a djelomice je uništen tijekom Drugoga svjetskog rata. ⁷³

Župa sv. Ivana Krstitelja u Labincima spominje se 1586. Istoimena je župna crkva sagrađena 1736., a više se puta dograđivala. Ima pet kamenih oltara. U nju je do-

⁶⁷ *Isto*, str. 80–81.

⁶⁸ Luigi PAPO, *Montona, nav. dj.*, str. 170–174.

⁶⁹ O crkvama i bratovštinama na Motovunštini usp. L. MORTEANI, *Storia di Montona, nav. dj.*, str. 192–219; L. PAPO, *Montona, nav. dj.*, str. 177–187.

⁷⁰ *Crkva u Istri: osobe, mjesta i drugi podaci porečke i pulske biskupije* (stanje 1. siječnja 1991. godine) (uredili Marijan BARTOLIĆ i Ivan GRAH), Pazin, 1991., II. popunjeno izdanje, str. 39.

⁷¹ *Isto*, str. 47.

⁷² *Isto*, str. 69.

⁷³ *Isto*, str. 71.

nesen inventar iz samostanske crkve sv. Mihovila pod Zemljom, koji je djelovao do 1529. Župni arhiv počinje 1654. Vrijedne su i matične knjige krštenih (1612.–1669.) i vjenčanih (1681.–1692.), koje sadrže glagoljske upise, a čuvaju se u HAZU u Zagrebu.

Crkva Presvetog Trojstva u Brnasima obnovljena je u XVII. stoljeću, a unutarnji su joj zidovi oslikani freskama.⁷⁴

Župna crkva sv. Stjepana Prvomučenika u Motovunu sagrađena je na mjestu starije između 1580. i 1614. Ima orgulje iz XVIII. stoljeća. Župni arhiv postoji od 1586.

Motovunska crkva Blažene Djevice Marije »dei servi« sagrađena je 1584., a posvećena 1638. Ima tri oltara od mramora i grobnice iz XVII. stoljeća. Počeli su je graditi franjevci, a dovršili serviti, koji su tu djelovali do 1790. Zvonik je iz XVII. stoljeća, visok 15 m.

Crkva sv. Ivana Krstitelja i Blažene Djevice Marije »od vratiju« (*Madonna delle Porte*)⁷⁵, također u Motovunu, podignuta je 1521., vjerojatno na mjestu starije. Prema predaji se na tome mjestu ukazala BDM na smokvi. U crkvi se nalaze lijepe freske.

Crkva sv. Bartula apostola na istoimenom lokalitetu sagrađena je 1561.; ima dva svečeva kipa.

Crkva Rođenja BDM na Šublenti (u izvorima zabilježena kao *Beata Vergine di Subiente* i *Natività della Vergine*)⁷⁶, ispod vrha brda (na 345 m nadm. vis.) sagrađena je u XVII. stoljeću na mjestu na kojem su se nalazili samostan i crkva benediktinaca.⁷⁷

Župa sv. Marine u Motovunskim Novakima osnovana je 1550., a župni arhiv postoji od 1738. Istoimena župna crkva ima tri mramorna oltara i kamenu krstionicu s gornjim dijelom od drva te dvije škropionice.

Crkva BDM Sv. krunice (*Madonna del Rosario*)⁷⁸ nalazi se pokraj sela, a podignuta je 1683. Ima zidani oltar.⁷⁹

Župa sv. Roka u Muntrilju (koji je poznat i pod nazivom *Villa Pramperga*, dobivenom prema feudalnoj obitelji u čijem je vlasništvu bio)⁸⁰ osnovana je vjerojatno nakon dolaška skupine kolonista 1525., a ovisila je o motovunskom kaptolu. Župni arhiv postoji od 1731. Matične knjige krštenih (1728.–1775.), vjenčanih (1730.–1811.) i godišnjak umrlih (XVIII.–XIX. st.) s upisima na glagoljici čuvaju se u HAZU u Zagrebu. Istoimena župna crkva ima škropionicu u zidu, sakristiju i krstionicu od kamena i drva.⁸¹

Župa sv. Roka u Rakotulama⁸² osnovana je 1580., a istoimena župna crkva (286 nadm. vis.) sagrađena je u istom stoljeću. Arhiv počinje 1657.

Starija crkva sv. Nikole nalazi se niže (245 m nadm. vis.), na groblju. Ima zidani oltar, a poznata je po glagoljskim grafitima iz XV. i XVI. stoljeća.

⁷⁴ Isto, str. 83.

⁷⁵ D. ALBERI, *Istria, nav. dj.*, str. 1168.

⁷⁶ Isto, str. 1215.

⁷⁷ *Crkva u Istri, nav. dj.*, str. 92–93.

⁷⁸ D. ALBERI, *Istria, nav. dj.*, str. 1177.

⁷⁹ *Crkva u Istri, nav. dj.*, str. 94.

⁸⁰ D. ALBERI, *Istria, nav. dj.*, str. 1170.

⁸¹ *Crkva u Istri, nav. dj.*, str. 95.

⁸² O župi i njezinim crkvama usp.: *Rakotule, nav. dj.*, str. 139–171.

Crkva sv. Marije Magdalene u zaselku Konobari (Gornji Pahovići) podignuta je u XVI. stoljeću, na pročelju ima preslicu i jedno zvono.⁸³

Župna je crkva sv. Ivana Krstitelja u Sv. Ivanu od Šterne (u dokumentima zabilježenom i kao *Villa Cisterna*)⁸⁴ sagrađena u XVI. stoljeću, na mjestu starije (na 297 m nadm. vis.), a župa je osnovana vjerojatno 1580. Zvonik u sklopu crkve visok je 25 m i ima jedno zvono. Crkva ima nekoliko oltara, kamenu krstionicu, škropionicu u kamenu i pjevalište iznad ulaza. U njoj je pronađena ploča s glagoljskim natpisom iz XV. i XVI. stoljeća. Župni arhiv postoji od 1600. godine. U njemu valja izdvojiti popis godišnjica (1627.–1629.) i matične knjige krštenih (1705.–1712.) s glagoljskim upisima, koji se čuvaju u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti u Zagrebu.

U crkvi Svetog Duha u Vrhljanima pronađena je ploča s glagoljskim natpisom iz 1595. i grobnice iz XVII. stoljeća.⁸⁵

Oko 1600. od motovunske se matične crkve odvojila župa sv. Kvirika i Julite u Višnjaju. Zvonik, koji je odvojen od istoimene župne crkve, sagrađen je 1772.; visok je 27 m i ima dva zvona. Župni arhiv postoji od 1675.

Crkva sv. Antuna opata u Višnjaju sagrađena je u XV. stoljeću, a obnovljena 1500. godine. U njoj je pronađen glagoljski natpis iz 1550. i glagoljski grafiti iz XVI.–XVII. stoljeća. Na podu se nalazi kamena ploča iz 1604. godine.⁸⁶

Župa sv. Vitala osnovana je 1580., a župni arhiv postoji od 1783. Crkva sv. Matije apostola nalazi se na groblju u Cerionu, starome srednjovjekovnom feudu, a obnovljena je u XVIII. stoljeću. Značajna je po glagoljskom natpisu iz 1600.

Crkva sv. Pantaleona kod Tićana nalazi se na vrhu brijega (337 m nadm. vis.), a sagrađena je u XVII. stoljeću na mjestu starije. Ima kameni oltar.⁸⁷

2. Iseljenici iz Motovuna, Višnjana i Sv. Nedelje (Labinci) u Puli

Najznamenitije, iako ne uvijek i najveće južnoistarsko središte, u novome je vijeku primalo velik broj iseljenika iz različitih mjesta. Među onim istarskim u više je navrata zabilježen i Motovun.⁸⁸

Njegov najraniji spomen odnosi se na neko krštenje početkom veljače 1671., kada je kao kuma na obredu upisana Cattarina Benleva iz Motovuna.⁸⁹

U popisima krizmanika doseljenici iz Motovuna spomenuti su dva puta. Početkom veljače 1680. u Puli je krizmana Viena, čiji je muž bio neki *Biasio da Montona*, ovdje zabilježen bez naznake prezimena, što je i inače bio čest slučaj u to vrijeme⁹⁰,

⁸³ *Crkva u Istri, nav. dj.*, str. 117.

⁸⁴ D. ALBERI, *Istria, nav. dj.*, str. 1198.

⁸⁵ *Crkva u Istri, nav. dj.*, str. 128–129.

⁸⁶ *Isto*, str. 139–140.

⁸⁷ *Isto*, str. 130–131.

⁸⁸ S. BERTOŠA, *Život i smrt u Puli, nav. dj.*, str. 112.

⁸⁹ *La sigfnojra Cattarina Benleva da Montona* (Državni arhiv u Pazinu /dalje: DAPA/, *Liber Baptizatorum* /dalje: LB/, 242, 5. veljače 1671.).

⁹⁰ *Viena moglie di Biasio da Montona* (*Isto, Elenco cresimati* /dalje: EC/, 266, 2. veljače 1680.).

primjerice, kada je u travnju 1684. krizman Antonio, čiji je otac Zorzi također bio Motovunac.⁹¹

U upisu na latinskom jeziku zabilježen je *Marzius*, sin spomenutoga bračnog para, koji je kršten početkom ožujka 1707. Rodio se u zakonitom braku, a obred krštenja obavio je kanonik Purpurino Cipriotto. Vodnjanac Rocco Lombardini i Maria Varini navedeni su kao kumovi. Upis u knjigu krštenih izvršio je kanonik Pasqualin Gobbo.⁹²

Kao kum na krštenju početkom veljače 1789. upisan je Nazario Tomasini, također iz Motovuna.⁹³

Antonio, čiji se otac zvao Niccolò Pesamosche, doseljenik iz Motovuna, vjenčao se u Puli početkom srpnja 1802. s Elenom, kćerkom pokojnog Ivana Katića. Oboje su u brak stupili prvi put, a kao svjedoci pri sklapanju čina navedeni su Francesco Cipriotto, sin pokojnog Pietra, te Zuanne Lazzarini, sin Andree.⁹⁴

Sedam godina kasnije, početkom siječnja 1809., u Puli je umro 20-godišnji Domenico Calegari, vojnik Istarskoga kraljevskog bataljuna, čiji su roditelji Giuseppe i Bortola bili iz Motovuna. Ispovjedio se kanoniku Vukoviću, a od ostalih je sakramenata primio bolesničko pomazanje i apostolski blagoslov. Kurat (koji je podatak o njegovoj smrti i upisao u knjigu), sakristan i dva svećenika tijelo su otpratili do katedrale, gdje je obavljen obred pokopa.⁹⁵

Iz Višnjana je zabilježen samo jedan doseljenik.⁹⁶ Naime, u veljači 1787. u Puli je umro 64-godišnji Antun Višković iz Višnjana. Za selo je navedeno da se nalazi pod porečkom jurisdikcijom, što je zacijelo podrazumijevalo onu crkvenu, jer se prema tadašnjoj političkoj podjeli Višnjana sve do 1797. nalazio na motovunskom području.

Višković je primio sve sakramente, a tijelo je pokopano na katedralnom groblju.⁹⁷

Iz sela Sv. Nedelja (Labinci) također je zabilježen samo jedan doseljenik. Zvao se Zuanne Nadal, sin pokojnog Tommasa, a u Puli je umro u studenome 1762. u dobi od 36 godina.⁹⁸

⁹¹ Antonio figlio di Zorzi da Montona (Isto, 244, 21. travnja 1684.).

⁹² *Marzius ex Blasio de Montona et Vienna coniugibus sub die 27 elapsi legitime ortus baptizatus est ab Reverendissimo Domino Purpurino Cipriotto Canonico. Patrini Rocchus Lombardini de Terra Dignani et Maria Domina P...ni Varini. Et ego Pasqualinus Gobbo Canonicus et Curatus hic fideliter posui* (Isto, LB, 243, 2. ožujka 1707.).

⁹³ Il sig[no]r Nazario Tomasini da Montona (Isto, 245, 6. veljače 1789.).

⁹⁴ Antonio figlio di Niccolò Pesamosche da Montona Diocesi di Parenzo con Elena figlia del quondam Zuanne Cattich ambi in primo voto (...) alla presenza di (...) signor Francesco Cipriotto quondam Pietro, e del signor Zuanne Lazzarini di Andrea Testij (Isto, Liber Copulatorum /dalje: LC/, 258, 6. srpnja 1802.).

⁹⁵ Domenico Calegari di Giuseppe e Bortola giugalli da Montona soldato del Real Battalione d'Istria alle ore 3 dopo la scorsa mezza notte passò da quest'all'altra vita nella sua età di anni 20. Premonito delli sant[is]s[im]i sac[ra]men[ti] cioè quello della Penitenza dal R[everendissimo] sig[no]r canonico Wcovich, e quello del Estremaunzione da me sottoscritto, nec non gli impartii l'Appostolica Benedizione, ed assistito usque ad obitum. Il suo cadavero accompagnato alla Cattedrale da me Curato, il sacrista, e due Chierici. Fu tumulato nel Cemeterio (Isto, LM, 269, 2. siječnja 1809.).

⁹⁶ S. BERTOŠA, *Život i smrt u Puli*, nav. dj., str. 120–121.

⁹⁷ Antonio Viscovich da Visignàn Territorio di Parenzo in età d'anni 64 circa, nella decorsa notte alle hore 3 circa rese l'anima sua al Creatore, al qual gli furono amministrati li Sacramen[ti] della Chiesa da me, cioè Penitenza, Viatico, Estrema unzione, e Benedizione Papale, e fu assistito sino allo spirare, il di lui Cadavere fu accompagnato à questa Cattedrale e Parochia da me, ed un Chierico, e fu sepolto in questo Cimiterio (Isto, LM, 269, 23. veljače 1787.).

⁹⁸ Jeri sera alle sei della notte (...) Zuanne Nadal del quondam Tomaso della Villa di Santa Domenica Territorio di Parenzo in età d'anni 36 circa (Isto, LM, 268, 23. studenoga 1762.).

2.1. Članovi obitelji Sinčić

Gradske matice više puta spominju Antuna Sinčića, doseljenika iz Motovuna i dugogodišnjeg stanovnika Pule. U studenome 1778. u tom se gradu on i vjenčao. Supruga se zvala Matija Antešić, kći pokojnog Antuna, a bila je iz Lipe, sela u Tršćanskoj biskupiji. Zabilježeno je da su oboje bili žitelji Pule i u brak ušli prvi put. Kao svjedoci pri sklapanju obreda upisani su Maffio Bonaldi, Angelo Fachinetti i Matijin brat Josip, svi iz Pule.⁹⁹

Prema podatcima iz matica, u Puli je kršteno njihovo troje djece – dvije kćeri i sin. Prva kći Lucija Paskva krštena je u prosincu 1779., a u ovom je upisu majka zabilježena kao Lucija (vjerojatno pogrešno, osim ako joj to nije bilo drugo ime). Navedeno je da se dijete rodilo prije dva dana te da je obred obavio svećenik Zuanne Massalin iz Plomina. Antonio Magno, sin Domenica, i Ivana Brezac, sluškinja obitelji Marinoni, bili su kumovi.¹⁰⁰

Druga kći Ivana Marija krštena je u prosincu 1791. I ovdje je majka navedena kao Lucija (!) Antešić, a obred je obavio kanonik Cristoforo Bonifacio. Kumovi su bili Zuanne Busteri i spomenuta sluškinja Ivana Brezac, žitelji Pule.¹⁰¹

Sin Stjepan Paskvalin Antun kršten je početkom svibnja 1787. Ime je vjerojatno dobio po Antunovu pokojnom ocu, a za majku je upisano da je bila iz Lipe. Rodio se dan prije, a krstio ga je kanonik Francesco Rotta. Antonio Zancanari i njegova supruga Angela bili su kumovi.¹⁰²

Antun Sinčić zabilježen je kao svjedok na vjenčanju početkom lipnja 1791. godine.¹⁰³ U Puli je i umro, u veljači 1794., u 40. godini života. Zabilježeno je da je dugo godina živio u tom gradu. Od sakramenata je primio samo bolesničko pomazanje i oprost od kanonika Bernardina Tonettija, a ostalo nije zbog moždanog udara. U trenutku smrti uz njega je bio kanonik Stefano Supplian. Petorica svećenika tijelo su otpratila do groblja, gdje je ono i pokopano.¹⁰⁴

⁹⁹ *Antonio Sincich del Castello di Montona Diocesi di Parenzo e Mattia Antessich quondam Antonio da Lippa à P[arte] I[mperij] della Diocesi di Trieste tuttidue in primo voto ed abitanti in questa Città (...) presenti Domini Maffio Bonaldi, Angelo Fachinetti ed Iseppo Antessich Fratello della sposa tutti abitanti in questa Città testij (Isto, LC, 258, 17. studenoga 1778.).*

¹⁰⁰ *Lucia Pasqua figlia di Antonio Sincich da Montona abitante in questa Città, e di donna Lucia di lui legittima consorte, nata li 11 corrente alle due di notte, fu battezzata dal molto Reverendo signor Don Zuanne Massalin da Fianona. Padrini al Sacro Fonte furono Antonio Magno di Domenico di questa Città e Donna Zuanna Bresaz Serva Marinonj (Isto, LB, 245, 13. prosinca 1779.).*

¹⁰¹ *Zuanna Maria figlia di Antonio Sincich da Montona abitante in questa Città, e di donna Lucia (?) Antessich di lui legittima consorte. Fu battezzata dal Reverendissimo signor Canonico Don Cristofforo Bonifacio. Padrini al Sacro Fonte sono stati mistro Zuanne Busteri e Donna Zuanna Brezaz serva Marinonj tuttidue abitanti in questa Città (Isto, LB, 245, 21. prosinca 1781.).*

¹⁰² *Steffano Pasqualin Antonio figlio d' Antonio Sincich quondam Steffano oriundo da Montona e di donna Matia figlia del quondam Antonio Antessich da Lippa à P[arte] I[mperij] sua legittima consorte, nato jeri mattina alle hore otto di legittimo matrimonio, fu battezzato da me soprascritto Parroco Curato. Padrini furono al Sacro Fonte messer Antonio Zancanari e donna Angela sua consorte ambi di questa Parrochia (Isto, LB, 245, 7. svibnja 1787.).*

¹⁰³ *Antonio Cincich (!) da Montona Diocesi di Parenzo abitante in Pola (Isto, LC, 258, 5. lipnja 1791.).*

¹⁰⁴ *Antonio Sincich del Castello di Montona Diocesi di Parenzo da molti anni abbitante in Pola in età d'anni 40 circa jeri all'ore 21 circa passò fra morti, premonito soltanto dalla Sacramental Assoluzione dal Reverendissimo signor Canonico Don Bernardino Tonetti, dall'Estrema Unzione, e dalla assistenza finale dal Reverendissimo signor Canonico Don Steffano Supplian, ne ulteriori suffraggi si potè amministrargli per esser colpito da un repentino ristagno di Capo. Il di lui cadavere fu accompagnato da me infrascritto Curato*

Zabilježen je i Dominik Sinčić, zvan *Caobianco*, žitelj Pule, doseljen iz Motovuna, koji je pokopan početkom travnja 1797. Imao je oko 30 godina, primio je sve potrebne sakramente, među kojima i papinski blagoslov. Šestorica svećenika tijelo su otpratila do katedrale, gdje je ono i pokopano.¹⁰⁵

2.2. Kratki zaključak

Istraživanje o doseljenicima s motovunskog područja u Puli obavljeno je na temelju podataka iz matičnih knjiga pohranjenih u Državnom arhivu u Pazinu: Knjige krštenih (pri čemu je broj krštenih pokazatelj broja rođenih), Popisa krizmanih, Knjige vjenčanih i Knjige umrlih (odnosno pokopanih) osoba. Ti su doseljenici zabilježeni u svim spomenutim knjigama, a najviše u maticama krštenih i umrlih. Raspoloživi su podatci velikim dijelom vezani za obitelj Sinčić iz druge polovine XVIII. stoljeća.

Na kraju valja reći da migracije s motovunskog područja prema Puli predstavljaju daljnji doprinos boljem poznavanju veza između pojedinih dijelova Istre te neosporno svjedoče o postojanju intenzivnih kontakata između žitelja na poluotoku.

Prilog 1: Iseljenici iz Motovuna, Višnjana i Sv. Nedelje (Labinci) u puljskim matičnim knjigama od 1613. do 1817.

- La signora Cattarina Benleva da Montona (LB 1671)
- Viena moglie di Biasio da Montona (EC 1680)
- Antonio figlio di Zorzi da Montona (EC 1684)
- Marzius ex Blasio de Montona et Vienna coniugibus (LB 1707)
- Zuanne Nadal del quondam Tomaso della Villa di Santa Domenica Territorio di Parenzo (LM 1762)
- Antonio Sincich del Castel di Montona Diocesi di Parenzo / Antonio Cincich (!) da Montona Diocesi di Parenzo abitante in Pola / Antonio Sincich del Castello di Montona Diocesi di Parenzo da molti anni abitante in Polla (LC 1778-1791, LM 1794)
- Lucia Pasqua figlia di Antonio Sincich da Montona abitante in questa Città (LB 1779)
- Zuanna Maria figlia di Antonio Sincich da Montona abitante in questa Città (LB 1781)
- Antonio Viscovich da Visignàn Territorio di Parenzo (LM 1787)
- Steffano Pasqualin Antonio figlio d'Antonio Sincich quondam Steffano oriundo da Montona (LB 1787)
- Il signor Nazario Tomasini da Montona (LB 1789)

e da due Sacerdoti, e n.o 2 Chierici e fu sepolto nell'Arca di S. Tomaso appresso le Collonne (Isto, Liber Mortuorum /dalje: LM/, 269, 14. veljače 1794.).

¹⁰⁵ *Domenico Sincich detto Caobianco da Montona abitante in questa Città in età di 30 anni circa nella decorsa notte à 7 ore se ne passò all'immortal vita, munito dei necessarij sacr[amen]ti della Santa Madre Chiesa amministrati da me infras[crit]to Curato, che gli ho anche impartita la Benedizione Pontificia ed assistito insino all'ultimo respiro. Il suo cadavere accompagnato alla Cattedrale da me stesso con 4 Sacerdoti, ed un Chierico, e fu sepolto nell'Arca di S[an] Tomaso appresso le Collonne (Isto, LM, 269, 1. travnja 1797.).*

- Domenico Sincich detto Caobianco da Montona abitante in questa Città (LM 1797)
- Antonio figlio di Niccolò Pesamosche da Montona Diocesi di Parenzo (LC 1802)
- Domenico Calegari di Giuseppe e Bortola giugalli da Montona soldato del Real Battaglione d'Istria (LM 1809)

POPIS KORIŠTENIH IZVORA I LITERATURE

- ALBERI, Dario, *Istria: storia, arte, cultura*, Trieste, 1997., str. 1118–1241.
- BARTOLIĆ, Ante – IVETAC, Just, *Valigaštar*, Pazin, 1998.
- BERTOŠA, Miroslav, »Istarski fragment itinerara mletačkih sindika iz 1554. godine«, *Vjesnik historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu*, sv. XVII., Rijeka, 1972., str. 37–44.
- BERTOŠA, Miroslav, »Jedno selo i ljudska jedinka u ratnome nevremenu: Karojba i seljakinja Jela u Uskočkome ratu (1616)«, u: *Karojba i okolica*, Karojba, 1983., str. 61–74.
- BERTOŠA, Miroslav, »Biskupske vizitacije kao izvor za društvenu povijest Poreštine u XVII. stoljeću«, *Vjesnik Istarskog arhiva*, sv. 1, Pazin, 1991., str. 75–84.
- BERTOŠA, Miroslav, *Istra: Doba Venecije (XVI.–XVIII. stoljeće)*, Pula, 1995., 2. prošireno i dopunjeno izdanje.
- BERTOŠA, Miroslav, »Arhivsko iščitavanje toponima. Dva istarska primjera: Livade i Rušnjak«, *Folia onomastica Croatica*, knj. 10, Zagreb, 2001., str. 23–31.
- BERTOŠA, Miroslav, *Istra, Jadran, Sredozemlje. Identiteti i imaginariji*, Zagreb, 2003.
- BERTOŠA, Slaven, *Život i smrt u Puli. Starosjeditelji i doseljenici od XVII. do početka XIX. stoljeća*, Pazin, 2002.
- Cadastre national de l'Istrie: d'après le Recensement du 1er Octobre 1945*, Sušak, 1946.
- Crkva u Istri: osobe, mjesta i drugi podaci porečke i pulske biskupije* (stanje 1. siječnja 1991. godine) (uredili Marijan BARTOLIĆ i Ivan GRAH), Pazin, 1991., II. popunjeno izdanje.
- DA LINDA, Luca, Estratto delle relazioni e descrizioni universali e particolari del mondo, *Archeografo Triestino*, vol. II, Trieste, 1830., str. 90–100.
- DA MOSTO, Andrea, *Archivio di Stato di Venezia. Indice generale, storico, descrittivo ed analitico con il concorso dei funzionari dell'Archivio per autorizzazione speciale del Ministero dell'Interno del Regno d'Italia al »Collegium Annalium Istitutorum de Urbe Roma«*, Tomo I: *Archivi dell'amministrazione centrale della Repubblica Veneta e archivi notarili*, Roma, 1937.
- DE FRANCESCHI, Camillo, »Storia documentata della Contea di Pisino«, *AMSI*, n. s., vol. X.–XII., Venezia, 1963.
- DE TOTTO, »Gregorio, Il patriziato di Capodistria«, *AMSI*, vol. XLIX, Pola, 1939., str. 1–158.
- DRŽAVNI ARHIV U PAZINU:
- ▶ *Liber Baptizatorum 1613–1678*, 242; *1678–1717*, 243; *1767–1817*, 245.
 - ▶ *Elenco cresimati 1626–1680*, 266.
 - ▶ *Liber Copulatorum 1770–1818*, 258.
 - ▶ *Liber Mortuorum 1773–1817*, 269.

- KANDLER, Pietro, *Notizie storiche di Montona*, Trieste, 1875.
- MANZUOLI, Nicolò, »Descrizione della Provincia dell'Istria«, *Archeografo Triestino*, vol. III, Trieste, 1831., str. 168–208.
- MORTEANI, Luigi, *Storia di Montona*, Trieste, 1963.
- NETTO, Giovanni, »Vicende dell'ultimo capitano veneto del Bosco di Montona«, *AMSI*, n. s., vol. XV, Venezia, 1967., str. 131–148.
- PAPO, Luigi, *Montona*, Padova, 1974.
- PETRONIO, Prospero, *Memorie sacre e profane dell'Istria*, Trieste, 1968.
- Rakotule: od Močitada do Krvara* (urednik Ante BARTOLIĆ), Pazin, 2000.
- Stari krajevski Istre* (zbral in uredil Darko DAROVEC), Koper, 1999.
- Giacomo Filippo TOM(M)ASINI, »De' Commentarj storici-geografici della Provincia dell'Istria«, *Archeografo Triestino*, vol. IV, Trieste, 1837.

Summary

MOTOVUN AND ITS SURROUNDINGS IN THE EARLY MODERN AGE

In this article author analyses the extent description of Motovun in the work of Prosper Petronije. Furthermore, one can find here a brief depiction of the most prominent episodes of Motovun's history between the end of the sixteenth century and the beginning of the nineteenth century, including the events from the Uskok War (1615-1618) and many other differentie that caused lot of distress and clashes until the end of the Venetian Republic. Author specially analyses surroundings of Motovun regarding the relations between bish-ops of Poreč (Parenzo) and local clergy during the foundation of parishes and migrations of Motovun population towards Pula (Pola) that can be traced in the public record of the city of Pula in the period between 1613 and 1817.

KEY WORDS: *Istria, Motovun, Pula, early modern age, public records, migrations, historical demography, ecclesiastical history.*